

Drommels, drommels en nogeens drommels. Nog meer rekendoelen

Peter Langerak, Didactiefonline, 15-02-2024

Er zijn in Nederland zoveel rekendoelen geformuleerd door allerlei partijen dat leraren door de bomen het bos niet meer zien.

Véél meer dan 1.464 rekendoelen

Het lijkt een typisch Nederlands fenomeen te zijn, de grote hoeveelheid en diversiteit aan rekendoelen voor basisscholen. Eerder legde ik uit dat het SLO de afgelopen jaren ‘doelen’ voor verschillende ‘doelen’ heeft opgesteld. Dat heeft geleid tot vijf typen en 1.464 rekendoelen voor basisscholen (Langerak, 2023).

Dat artikel leidde tot een stroom aan reacties waarbij leerkrachten, rekencoördinatoren, ib'ers en schoolleiders nog meer verschillende overzichten van andere rekendoelen met mij deelden. Vaak met de vraag erbij ‘Wat moeten we hier dan mee?’ Na al die overzichten te hebben bekeken, blijkt dat ook hier ‘doelen voor verschillende doelen’ te onderscheiden zijn.

Op scholen worden die overzichten gebruikt omdat leerkrachten focus willen en graag willen weten waar ze zich op moeten richten. Maar die overzichten zorgen vaak voor spraakverwarring, want in al die uitwerkingen zijn wel meer dan twintig verschillende benamingen voor de rekendoelen te vinden. Als leerkracht zie je door de bomen het bos niet meer. In Nederland rekenland is een bomengids nodig om te weten met welk rekendoel je te maken hebt. In die bomengids zijn twee families te onderscheiden: de SLO doelen als eerste en als tweede de uitwerking van die doelen in de praktijk van scholen. Beide doelfamilies hebben ieder vijf verschillende doeltypen voor verschillende doelen.

Scholen gebruiken pragmatische rekendoelen

Naast de vijf typen rekendoelen die SLO heeft opgesteld, zijn er binnen de praktijk van basisscholen vijf andere typen rekendoelen te onderscheiden (zie tabel). Die rekendoelen zijn vooral bedoeld om handen en voeten te geven aan de uitvoering van de SLO doelen en zijn dus een uitwerking in de praktijk.

Het eerste doeltypen is een kernset van rekendoelen. Om de overvloed aan rekendoelen te beheren, creëren onderwijsadviesbureaus vaak eigen samenvattingen. Deze zijn bedoeld om het uitgebreide aantal rekendoelen terug te brengen tot een kernset. Scholen maken gebruik van deze overzichten, en afhankelijk van het bureau, variëren de benamingen zoals cruciale rekendoelen, essentiële rekendoelen, focusdoelen en sleuteldoelen.

Het tweede doeltypen zijn de lijsten van reken-doelen voor de basisbewerkingen. Deze lijsten worden aangeduid met diverse termen, zoals basisdoelen, tafeldoelen, automatiseerdoelen, sleepdoelen, strategie-doelen, werkbladdoelen, muurdoelen en bareka-doelen. Deze benamingen verwijzen naar specifieke basisbewerkingen in rekenen die leerlingen moeten beheersen en toepassen.

Het derde doeltypen zijn rekendoelen die over een bepaalde periode zijn verspreid en gericht zijn op de planning van het onderwijs. Scholen krijgen bij hun rekenmethodes overzichten en posters met deze rekendoelen. Ze worden benoemd als lesdoelen, weekdoelen, blokdoelen en jaardoelen, wat aangeeft op welk tijdsbestek ze van toepassing zijn.

Het vierde doeltypen betreft rekendoelen die een specifieke volgorde hebben en opgedeeld zijn in kleinere doelen, zoals ook zichtbaar is in rekenmethodes. Deze doelen staan bekend onder verschillende benamingen, waaronder leerlijndoelen, subdoelen, deeldoelen en tussendoelen, die allemaal verwijzen naar een stapsgewijze aanpak van een rekendoel.

Het vijfde doeltypen zijn rekendoelen die specifiek gericht zijn op toetsen. Hierbij worden diverse benamingen gebruikt, zoals methodetoetsdoelen, midden-doelen, einddoelen, Cito/IEP-doelen en toetsdoelen. Deze termen duiden op rekendoelen die aansluiten bij verschillende fasen en vormen van toetsing binnen het rekenonderwijs.

Rekendoelen ZELFRIJZEND BAKMEEL

1.464

voor basisscholen

Ingrediënten: getallen, verhoudingen, meten en meetkunde, verbanden, paraat hebben, functioneel gebruiken, weten waarom

Voedingswaarde

kerndoelen.....	11
streefdoelen.....	173
fundamentele doelen.....	82
aanbodsdoelen.....	404
tussendoelen.....	794

 *typisch Nederlands polder product*

1.469
rekendoelen!
BINNENKORT

Te gebruiken: minimaal 65% van de leerlingen behaalt de streefdoelen

Bereiden: rekendoelen zijn verwerkt in de rekenmethodes en direct te gebruiken, alleen zelf opwarmen

Zelf toevoegen: naar eigen smaak toevoegen: cruciale doelen, essentiële doelen, sleuteldoelen, strategiedoelen, automatiseerdoelen, basisdoelen, werkbladdoelen, tafeldoelen, lesdoelen, blokdoelen, weekdoelen, midden-doelen, einddoelen, jaardoelen, leerlijndoelen, subdoelen, deeldoelen, bareka-doelen, cito/iep doelen, muurdoelen, sleepdoelen

Allergie-informatie: deze grote hoeveelheid rekendoelen is helaas niet geschikt voor leerkrachten die ook nog andere dingen aan hun hoofd hebben

Kaleidoscoop of onontwarbare

kluwen aan rekendoelen

Al deze rekendoelen hebben natuurlijk een enorme overlap met elkaar. Zo kan één lesdoel herleid worden tot een kerndoel of streefdoel, en hoort het wellicht ook tot een cruciaal doel, maar is ook onderdeel van een blokdoel en jaardoel, en is verdeeld in subdoelen van een leerlijn en komt zowel terug als methodetoetsdoel als in de middentoets en waarschijnlijk ook in de eindtoets. Volgt u me nog?

Positief gesteld is het een kleurrijke rekenkaleidoscoop, maar de praktijk van leerkrachten is minder positief: zij zien een onontwarbare kluwen aan rekendoelen en worden er horendol van. Veel leerkrachten zijn gefrustreerd, boos, maar ook moedeloos: een poging om grip te krijgen op rekendoelen en deze te begrijpen is nauwelijks meer op te brengen.

Waarschuwing al in de jaren 80

In plaats van richting te geven, lijkt het herhaaldelijk formuleren van nieuwe rekendoelen meer een bewijs van de doelloosheid in het Nederlandse rekenonderwijs. Het opstellen van nieuwe rekendoelen is zo diepgeworteld geraakt dat het een overdreven rol speelt.

Het voortdurend bijstellen van rekendoelen is ontaard in een contraproductieve praktijk,

waar leerkrachten moedeloos van worden. Ze worden niet in staat gesteld om goed rekenonderwijs te geven.

Tot op de dag van vandaag wordt een overvloed aan rekendoelen op leerkrachten afgestuurd. Had men hier niet eerder voor kunnen waarschuwen? Een waarschuwing uit de jaren 80 voor het Nederlandse rekenonderwijs: 'Goals, Goals, and More Goals' (Lappan, 1988). Decennia later vertaal ik dit als: 'Drommels, drommels en nog eens drommels!'

Literatuur

Langerak, P.L. (2023). Te veel rekendoelen. Didactiefonline.

Lappan, G. (1988). Goals, Goals, and More Goals. Journal for Research in Mathematics Education, 19(2), 184.

Treffers, A. (1978). Wiskobas doelgericht: Een methode van doelbeschrijving van het wiskundeonderwijs volgens wiskobas. Instituut voor Ontwikkeling van het Wiskunde Onderwijs.

Treffers, A. (1987). Three Dimensions. A Model of Goal and Theory Description in Mathematics Instruction—The Wiskobas Project. D. Reidel Publishing Company.